

 ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΡΑΪΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ Κ.Ε.Μ.Π.Ε.Π. "Η ΚΟΣΜΟΣΩΤΕΙΡΑ" Κέντρο Έρευνας, Μελέτης και Προβολής του Ελληνορθόδοξου Πολιτισμού		 HOLY METROPOLIS OF ALEXANDROUPOLIS TRAIANOPOLIS AND SAMOTHRAKE C.R.S P.G.C. "KOSMOSOTIRA" Centre for Research, Study and Promotion of Greek - Orthodox Culture
Για την 9^η Φεβρουαρίου Παγκόσμια Ημέρα της Ελληνικής Γλώσσας		1. Κοινή Υπουργική Απόφαση Υπουργών Εσωτερικών, Εξωτερικών και Παιδείας της Ελλάδας: ΑΣ17889/2017 - ΦΕΚ 1384/Β/24-4-2017 2. Greek Language Day, UNESCO. General Conference, 43rd, Samarkand, Uzbekistan, 2025 [896]

Η ζωντανή, διαχρονική και οικουμενική ελληνική σκέψη, γλώσσα και γραφή

Πρωτοπρ. π. Κωνσταντίνου Κωστάκη
Διευθυντού του Κ.Ε.Μ.Π.Ε.Π.
9/2/2026

1. Η ζωντανή και ενιαία προχριστιανική και χριστιανική ελληνική σκέψη

Η ελληνική σκέψη, αποτυπωμένη σε χειρόγραφη μορφή, ξεκινά, θα λέγαμε, γεωγραφικά από το χώρο της Ιωνίας και της Αθήνας και από εκεί ξεχύνεται, απλώνεται και ακολουθεί μετέπειτα τον Ελληνισμό στη Μαύρη θάλασσα, στην Προποντίδα, στη Β. Αφρική, στη Ν. Ιταλία, στη Σικελία, στην Κορσική, στη Ν. Γαλλία στην Ισπανία και όπου δημιουργείται ελληνική «πόλις».

Η αρχαία ελληνική σκέψη και φιλοσοφία, καλύπτοντας ένα ευρύτατο χρονικό διάστημα επτά αιώνων και διερχόμενη μέσω ποικιλίας ετερογενών ιδεολογικών ρευμάτων (κοσμολογία, ορθολογισμός, ηθική φιλοσοφία, ασκητισμός, ιδεαλισμός, αντικομφορμισμός, στωικισμός, επικουρισμός, νεοπλατωνισμός κ. ά.) εκφράστηκε και διασώθηκε αποτυπωμένη πάνω στα ελληνικά χειρόγραφα.

Από τη γραπτή αυτή μορφή δημιουργούνται οι κατηγορίες σκέψης, οι ηθικές αρχές, οι ιδέες πολιτικής και κοινωνικής ζωής. Από αυτή την ελληνική σκέψη διαμορφώνονται τα κυριότερα πνευματικά εργαλεία, προάγεται η γνώση και η φιλομάθεια, θεμελιώνεται η επιστήμη και

προπάντων η αναζήτηση της αλήθειας ως η υπέρτατη εκείνη αξιακή αρχή στην ανθρώπινη ζωή.

Αυτά τα πνευματικά επιτεύγματα της αρχαίας ελληνικής σκέψης, μέσα από την προσωκρατική – αρχαϊκή περίοδο (6^{ος}-5^{ος} αι. π.Χ.), από την κλασική και αττική (5^{ος} - 4^{ος} αι. π.Χ.) και από την ελληνιστική, ρωμαϊκή, βυζαντινή κ. ε. περίοδο (3^{ος} αι. π.Χ. ... εξοπλίζεται ο Ελληνισμός με δυνάμεις και προϋποθέσεις θαυμαστές για περαιτέρω εξέλιξη και πορεία.

Το κοσμοσωτήριο μετέπειτα ιστορικό γεγονός του Χριστιανισμού, που έρχεται και συγκλονίζει την ανθρώπινη ζωή, προβάλλει τώρα την όντως Αλήθεια, αυτό που αναζητούσε αιώνες η ελληνική σκέψη. Η κατάλληλα και δυναμικά εξοπλισμένη ελληνική σκέψη και φιλοσοφία προσφέρει το ένδυμα για την προσέγγιση, την κατανόηση και τη μετάδοση των χριστιανικών αληθειών, αλλά και ικανοποιεί την μέχρι τότε ασίγαστη πνευματική δίψα της για την Αλήθεια. Έτσι, συντελείται, μέσα στο πλαίσιο της εξελικτικής πορείας του Ελληνισμού, η ενότητα και η περαιτέρω ενιαία πορεία της παράδοσης. Χωρίς νεκρούς και κλειστούς τύπους αλλά και πέρα από αφηρημένες και παρωχημένες αντιλήψεις, συντελείται θετικά μια ζύμωση ιδεών και πράξεων, μια ουσιαστικά υπερφυσική δύναμη αφομοίωσης του υπάρχοντος ή μια δύναμη μεταμόρφωσης εκείνου που έχει ανάγκη συμπλήρωσης και επέκτασης με βάση την αλήθεια.

Πάνω σ' αυτή τη βάση σ' ολόκληρη τη βυζαντινή περίοδο αποδίδεται τιμητική διάκριση στον υπάρχοντα προφορικό, γραπτό και εικαστικό λόγο των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων. Η αρχαία ελληνική γραμματεία αναζητείται συστηματικά, αντιγράφεται και διαφυλάσσεται πλέον στους αιώνες. Ο προχριστιανικός και ο χριστιανικός λόγος συνταιριάζονται μέσα στην ενιαία αυτή υπόσταση του Ελληνισμού.

Εύκολα μπορεί κάποιος να διαπιστώσει και να κρίνει πόσο οικείοι ήταν οι αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς στον χριστιανικό βυζαντινό Ελληνισμό, βλέποντας την έκταση των μελετών μερικών από αυτούς.

Ο Πατριάρχης Φώτιος στη Μυριόβιβλό του ανέλυσε 280 κείμενα κλασικών συγγραφέων, που ανήκαν στη βιβλιοθήκη του.

Η βιβλιοθήκη του καρδινάλιου Βησσαρίωνα, που περιλάμβανε 500 χειρόγραφα, τα 300 χειρόγραφα ήταν Ελλήνων συγγραφέων.

Ακόμη και στις μοναστικές βιβλιοθήκες, π.χ. στη Μονή της Πάτμου, δίπλα στα θρησκευτικά έργα υπήρχε θέση και για τους συγγραφείς της κλασικής Ελλάδας.

Ο Σουΐδας τον 10^ο αι, ο Μιχαήλ Ψελλός τον 11^ο αι., ο Ιωάννης Τζέτζης τον 12^ο αι., ο Θεόδωρος Μετοχίτης τον 14^ο αι. είχαν διαβάσει ολόκληρη την ελληνική λογοτεχνία, ρήτορες και ποιητές, ιστορικούς και φιλόσοφους, τον Όμηρο και τον Πίνδαρο, τους τραγικούς και τον Αριστοφάνη, τον Δημοσθένη και τον Ισοκράτη, τον Θουκυδίδη και τον Πολύβιο, τον

Αριστοτέλη και τον Πλάτωνα, τον Πλούταρχο και τον Λουκιανό μέχρι και τον Απολλώνιο τον Ρόδιο και τον Λυκόφρονα.

Όμως, προϊόντα και δημιουργήματα της ελληνικής σκέψης, εκτός από τα έργα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, είναι και εκείνα της χριστιανικής και εκκλησιαστικής γραμματείας των αιώνων αυτών. Βιβλικά κείμενα, έργα αυτοκρατορικής ή πολιτειακής νομοθεσίας, πρακτικά και κανόνες τοπικών και οικουμενικών συνόδων, έγγραφα, εκκλησιαστικά τυπικά, λειτουργικά και υμνολογικά κείμενα, έργα εκκλησιαστικών ιστορικών και χρονογράφων, τακτικά, αγιολογικά κείμενα, έργα των πατέρων και των εκκλησιαστικών συγγραφέων, κώδικες, κατάστιχα, επιστολογραφία, πάσης φύσεως μνημεία της χριστιανικής τέχνης, επιγραφές, σφραγίδες, σύμβολα, καθώς και κείμενα της εν γένει ιστοριογραφίας, των περιηγητών ή ακόμη και της αντιεκκλησιαστικής φιλολογίας συνθέτουν το αποτυπωμένο στα χειρόγραφα περιεχόμενο της ελληνικής και δημιουργικής σκέψης, η οποία ως βασικός παράγοντας προσδίδει στην ελληνική χειρόγραφη παράδοση ζωντανό ρόλο στην ενιαία πορεία που ακολουθεί.

2. Η διαχρονική και οικουμενική ελληνική γλώσσα

Η συγκρότηση και η δόμηση αυτή της ελληνικής σκέψης, για να αποτυπωθεί και να εκφραστεί στα χειρόγραφα, συνδυάστηκε θα λέγαμε και με ένα άλλο βασικό παράγοντα, εκείνο της ελληνικής γλώσσας.

Αν η σκέψη είναι ένα πρώτο γνώρισμα της έλλογης φύσης του ανθρώπου, η συγκρότηση και η δόμηση των ανθρώπινων σκέψεων και των συλλογισμών, καθώς και η έκφρασή τους στους άλλους, συμπληρώνει, θα λέγαμε, την έλλογη ανθρώπινη λειτουργία. Αυτό το έργο και το ρόλο της συμπλήρωσης αναλαμβάνει στην ανθρώπινη υπόσταση η γλώσσα. Γι' αυτό η γλωσσική επικοινωνία αποτελεί το κεντρικότερο γνώρισμα του ανθρώπου. Η γλώσσα επιτρέπει στον άνθρωπο να διατυπώνει τις σκέψεις του, ώστε να γίνονται κατανοητές από τους άλλους, αλλά και να κατανοεί τις σκέψεις των, οπότε μ' αυτό τον τρόπο να είναι δυνατή η επικοινωνία αλλά και η μετάδοση της γνώσης από άνθρωπο σε άνθρωπο και από γενιά σε γενιά. Διαπιστώνουμε, λοιπόν ότι σκέψη και γλώσσα βρίσκονται μεταξύ τους σε διαλεκτική¹ και συνδεσμική σχέση. Το ένα ακολουθεί το άλλο και το άλλο τρέφεται από το προηγούμενο. Σκέψεις και λέξεις αλληλοπεριχωρούνται.

Επομένως, μπορεί να γίνει αντιληπτή η αξία της ελληνικής σκέψης σε συνδυασμό με την ελληνική γλώσσα, αλλά και να σημειωθεί η σημασία του ζητήματος αυτής της συνύπαρξης, σε σχέση με την ενιαία ιστορική πορεία του ελληνικού πολιτισμού. Ο γλωσσολόγος και Καθηγητής Γεώργιος Μπαμπινιώτης σημειώνει ιδιαίτερα το μοναδικό προνόμιο της ελληνικής γλώσσας, που αποδεικνύεται με τις έννοιες της διαχρονικότητας, ως αδιάκοπης συνέχειας στο πέρασμα του χρόνου, αλλά και της οικουμενικότητας, ως ξεχωριστής και

¹ Βλ. Καργάκου Σ., *Αλαλία, ήτοι το σύγχρονο γλωσσικό μας πανόραμα*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1985, σ. 29.

μοναδικής παρουσίας μέσα στις διάφορες ανθρώπινες γλώσσες. Το ιδιαίτερο και μοναδικό δεν είναι η παλαιότητα της γλώσσας, επειδή υπήρξαν και άλλες γλώσσες αρχαιότερες της ελληνικής, όπως η κινεζική. Η μοναδικότητα της ελληνικής γλώσσας βασίζεται στο ότι για πάνω από 40 αιώνες παραδίδεται συνέχεια προφορικά και για πάνω από 35 αιώνες καταγράφεται χωρίς διακοπή και κινείται ο γραπτός ελληνικός λόγος².

Η οικουμενική αξία και θέση που αδιαμφισβήτητα λαμβάνει η ελληνική γλώσσα ομολογείται από ειδικούς σήμερα και αποδεικνύεται με πολλές μαρτυρίες:

Μια αδιαμφισβήτητη μαρτυρία ομολογεί η Γαλλίδα κλασική συγγραφέας Ζακλίν ντε Ρομιγύ όταν στο ζήτημα της αναζήτησης όρων και ονομασιών για τις σύγχρονες ανακαλύψεις και εφευρέσεις θεωρεί ως μοναδική λύση την αναδρομή στην ελληνική γλώσσα.

Η αγγλική, συνηθισμένη σ' όλο τον κόσμο, πρόταση: «The Greeks must have a word for it!» (= οι Έλληνες πρέπει να έχουν μια λέξη γι' αυτό), αποτελεί στερεότυπη φράση αλλά και ουσιαστική λύση, εφόσον δεν μπορεί να ευρεθεί σε άλλη γλώσσα, εκτός από την ελληνική, κατάλληλη λέξη, για να αποδοθεί ένα περίπλοκο νόημα.

Οι πάμπολλες, επίσης, ελληνικές επιγραφές που κοσμούν τα διάφορα Πανεπιστήμια ή τα ιστορικά μνημεία και μέρη του κόσμου, αποδεικνύουν περίτρανα την υψηλή θέση στην οποία η παγκόσμια γνώμη έχει τοποθετήσει την ελληνική γλώσσα με τα αδιάφθορα νοήματά της. Ας δούμε αντιπροσωπευτικά κάποιες απ' αυτές:

Πανεπιστήμιο Yale, New Haven της πολιτείας Connecticut της Αμερικής, επιγραφή

«Λαμπάδια έχοντες διαδώσουσιν αλλήλοις» (= Οι φέροντες τις δάδες, τις μεταλαμπαδεύουν ο ένας στον άλλο), Πολιτεία Πλάτωνα

Πανεπιστήμιο Εδιμβούργου, είσοδος στο κτήριο της Γραμματείας, επιγραφή

«Διπλούν ορώσιν οι μαθόντες γράμματα»
(= Διπλά βλέπουν αυτοί που γνωρίζουν γράμματα),
Πυθαγόρας

² Βλ. <http://clubgriechischerakademiker.de/wp-content/uploads/2016/03/%CE%9C%CF%80%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CF%89%CC%81%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%9C%CE%B5%CC%81%CF%81%CE%BF%CF%82-%CE%91.pdf>

Πανεπιστήμιο Μάλτας
«Προπύλαιον της τιμής η μάθησις»

Πανεπιστήμιο του Ιλλινόις, είσοδος
«Ο λόγος πλήρης χάριτος και αληθείας» Ιω.

Πανεπιστήμιο του Τέξας
«Δημόκριτος γουν αυτός ως φασίν έλεγε βούλεσθαι μάλλον μίαν ευρείν αιτιολογίαν ή την Περσών οι βασιλείαν γενέσθαι»
 (= ο Δημόκριτος προτιμούσε περισσότερο να βρει μία ερμηνεία [για ένα φαινόμενο], παρά να γίνει δικό του το βασίλειο της Περσίας)

Παλιό Πανεπιστήμιο Σαλαμάνκα
 Ισπανίας, πρόσοψη
«Οι βασιλείς τη εγκυκλοπαιδεία· αυτή τοις βασιλεύσι»
 (= Οι Βασιλείς προς το Πανεπιστήμιο, και το Πανεπιστήμιο προς τους Βασιλείς)

Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης,
 βιβλιοθήκη
«Η σοφίας πηγή δια βιβλίων ρέει» «Το γράμμα αποκτείνει το δε πνεύμα ζωοποιεί»
 Από την β' προς Κορινθίους επιστολή του Απ. Παύλου)

Πανεπιστήμιο της Ραβία
«Απόλλυται ανδρός δικαίου καρπός, ουκ» (Μαΐνανδρος)

Πανεπιστήμιο St. John's της Ν. Υόρκης
«Λίθος καίόμενος και φαίνων»
 Από το κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο

Πανεπιστήμιο Κέιμπριτζ
«Στήκετε εν τη πίστει ανδρίζεσθε»
 φράση του Απ. Παύλου

Ακαδημία του Εδιμβούργου, είσοδος
«Η Παιδεία και της Σοφίας και της Αρετής Μήτηρ»

Μουσείο FRANS HALL Άμστερνταμ, είσοδος
«Εκ Μούσαν αγαθόν κλέος»

Βιβλιοθήκη Boston College Μασσαχουσέτης, είσοδος

Caistor Grammar School Βρετανίας
«Αιέν αριστεύειν»

Ακαδημία Kelvinside της Γλασκώβης
«Αιέν αριστεύειν»
(=Πάντα να αριστεύεις)
Ομηρική έκφραση

Χιροσίμα, Ιαπωνία, Πάρκο Ειρήνης,
Μνήμη θυμάτων της πυρηνικής επίθεσης (1945)

«Γνώθι σαυτόν» Η καμπάνα της Ειρήνης

Μαγδεμβούργο Γερμανίας, παλαιός πύργος, όχθες
ποταμού Έλβα (1431)
«Ἄριστον μὲν ὕδωρ» (= Το νερό είναι το καλύτερο αγαθό)

Τάφος του Ιάπωνα καθηγητή και επίτιμου προέδρου της «Διεθνούς Εταιρείας Ελληνικής Φιλοσοφίας» Teruo Suzuki
«Εφιλοσοφούμεν ελληνικώς»

Αισθανόμαστε, λοιπόν, ότι η ελληνική γλώσσα όντως στέκεται πολύ ψηλά. Είναι πολύ χαρακτηριστική η εικόνα που σημειώνει ο Γιώργος Σεφέρης στο ζήτημα της βαθιάς διαχρονίας της ελληνικής γλώσσας, παρομοιάζοντάς την με ρίζα βαθιά, που έγινε σαν τα πεισματάρικα φυτά, που όταν ριζώσουν καλά παλεύουν με το χώμα, γκρεμίζοντας φράχτες, σπάζοντας ταφόπετρες, ανοίγοντας δρόμους, γιατί αναζητούν το φως³. Το ίδιο γίνεται και με την ελληνική γλώσσα, που έχει δύναμη εσωτερική, βαθιά ριζωμένη στις μνήμες της παράδοσης, μάχεται να αντισταθεί στις επιδράσεις, στην απομόνωση, στη συρρίκνωση και στην ισοπέδωση.

Μ' αυτές τις διαστάσεις η ελληνική γλώσσα αδιαμφισβήτητα εκφράζει τη διαχρονικότητα και την οικουμενικότητα του ελληνικού πολιτισμού και η οποία ως αποτυπωμένη στα ελληνικά χειρόγραφα αποτελεί βασικότατο παράγοντα της ελληνικής χειρόγραφης παράδοσης σε ολόκληρη την ιστορική της πορεία.

3. Η πανάρχαια ελληνική γραφή

Ωστόσο, η διαλεκτική και συνδεσμική, όπως αναφέρθηκε, σχέση ελληνικής σκέψης και γλώσσας γίνεται περαιτέρω ισχυρότερη στον τομέα της μετάδοσης της γνώσης και της επικοινωνίας, με την αναλυτική εκφραστική δύναμη που διαθέτει τώρα η ελληνική γραφή. Η γραφή, γενικά, ως σύστημα οπτικών σημείων, που χρησιμοποιούνται για να αναπαραστήσουν ένα εκφώνημα, ώστε ο αναγνώστης να προσλαμβάνει τελικά με ακρίβεια το σημαινόμενο, γίνεται σημαντικότερο μέσο μετάδοσης της σκέψης και γέφυρα της γνώσης από τον ένα στον άλλο. Πάνω σ' αυτή τη βάση δημιουργείται στο χώρο του Ελληνισμού ένα θαυμαστό ιστορικό πανόραμα μορφολογικής παρουσίας της ελληνικής γραφής.

Οι πρώτες ιστορικές μαρτυρίες της ελληνικής γραφής, πρέπει να πούμε, αφορούν το φωνογραφικό σύστημα γραφής, μεταγενέστερο από το σημασιογραφικό, που περιλαμβάνει τη σουμεριακή, την κινεζική ή την αιγυπτιακή ιερογλυφική γραφή. Στο φωνογραφικό αυτό σύστημα εντάσσεται ιστορικά η ελληνική γραφή κατά πρώτον με τη μορφή του συλλαβογραφικού αλφαβήτου, το οποίο με τη χρήση ενενήντα περίπου συλλαβικών σημείων και εκατό ιδεογραμμάτων ή εικονογραμμάτων (είναι η λεγόμενη Γραμμική Γραφή

³ Βλ. Σεφέρη Γ., *Δοκιμές*, Α', (1936-1947), εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1984, σ. 238-239

Β') καλύπτει τις ανάγκες της επικοινωνίας και της μετάδοσης στο χρονικό διάστημα από τον 16^ο μέχρι τον 12^ο π.Χ. αι. Στο χρονικό διάστημα από τον 11^ο π.Χ. αι. μέχρι την ελληνιστική εποχή θα πρέπει να τοποθετήσουμε και τη σημαντικότερη ιστορική παρουσία του Κυπριακού Συλλαβαρίου, που αποτελεί συλλαβογραφικό σύστημα, με δείγματα α) την πινακίδα του Ιδαλίου 5^{ου} αι. π.Χ. β) την πινακίδα Αμαθούντος και γ) την επιγραφή της Ακανθού.

Όμως, οι δυσκολίες του συλλαβογραφικού αυτού ελληνικού συστήματος, η επελθούσα παρακμή των Μηκυναίων, αφού χρησιμοποιείται την περίοδο του μηκυναϊκού πολιτισμού, και η ύπαρξη του ατελούς φοινικικού αλφαβήτου οδηγούν, τελικά, στη γέννηση ενός νέου αλφαβητικού συστήματος γραφής, εκείνου του ελληνικού.

Από τα πρώτα γραπτά μνημεία του ελληνικού αλφαβήτου, του γνωστού Ποτηρίου τοῦ Νέστορα, που βρέθηκε στὰ Ἴσκια, στὸ νησὶ Πιθηκοῦσες τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, και της περίφημης ἐπιγραφῆς τῆς οἰνοχόης τοῦ Διπύλου του Κεραμεικού, ἀλλὰ και ἐπίσης ἀπὸ τα μετέπειτα δείγματα των ἀγγείων Κορινθιακοῦ (580 π.Χ.) και Ἐθνικοῦ Αρχαιολογικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν (4^{ου} αι. π.Χ.), πλέον η χρήση του ελληνικού αλφαβήτου ἀποτελεῖ ἀδιαμφισβήτητο ιστορικό στοιχείο, για να ισχυροποιηθεῖ τεκμηριωμένα στη συνέχεια και η εφαρμογή του με τη συστηματικὴ χρησιμοποίησή του στην ἀντιγραφή πολυἀριθμῶν χειρογράφων.

Ἔτσι, ο σωζόμενος σήμερα στο Μουσείο του Βερολίνου ἀρχαιότερος ελληνικός φιλολογικός πάπυρος⁴ με μέρος ἀπὸ το ἔργο του Τιμοθέου "Πέρσαι" (4^{ου} π.Χ. αι.), ἀποδεικνύει τη χρήση της μεγαλογράμματης ελληνικῆς γραφῆς. Ἀπὸ την ἄλλη η διάδοσή της με τα ξεχωριστά και χωρὶς κενὰ μεταξύ τους γράμματα, παίρνει διάφορες μορφές (Ἐπιγραφική, Βακχυλίδεια, Ρωμαϊκὴ Κεφαλαιογράμματα, Βιβλική, Κοπτική, Οξυκόρυφη, Λειτουργική, Στρογγυλόσχημη Μεγαλογράμματα), καλύπτοντας ἓνα ευρὺ χρονικὸ διάστημα μέχρι και μετὰ τον 8^ο μ.Χ. αι.

Τα ιστορικά, βέβαια, γεγονότα των ἀραβικῶν εισβολῶν στο βυζαντινὸ κράτος (8^{ου} και 9^{ου} αι.), και οι εικονομαχικὲς ἐρίδες (711-787, 813-843), ἐπιφέρουν ἐπιβράδυνση στην εξέλιξη της ελληνικῆς γραφῆς. Ὡστόσο και ο ἀργὸς ρυθμὸς της μεγαλογράμματης ἢ ἀκόμη ο πολὺς χώρος που καταλαμβάνει στο κείμενο και ο ἐπηρεασμὸς ἀπὸ τη λατινικὴ γραφή, ὠθούν σε μια μερικὴ εφαρμογή μικρογράμματης πλέον γραφῆς, ὥστε τελικά να φθάσουμε στην περαιτέρω υιοθέτησή της, με τις διάφορες, ἐπίσης μορφές της (Ἐπισευρμένης, της Ἀμιγούς Στουδιτικῆς, της Μεικτῆς, της Μαργαριτόπλεκτης, της Ἀνισοστρόγγυλης ἢ και ἄλλων τύπων γραφῆς).

Πάντως, θα μπορούσαμε να πούμε, η ελληνικὴ γραφή, ὅπως διαμορφώθηκε στην ιστορικὴ της πορεία, με την αλφαβητικὴ της συμβολικὴ δύναμη και την ἀναλυτικὴ της ἐκφραστικὴ δυνατότητα, ἀποτύπωσε, ἀποτυπώνει και κωδικοποιεῖ τα νοήματα και το περιεχόμενο της

⁴ P. Berl. 9875, VI, ἀνακαλύφθηκε το 1902 στο Ἀμπουσίρ της βορειοκεντρικῆς Αἰγύπτου.

λογικής διεργασίας σκέψης και γλώσσας, προσφέροντας στον αναγνώστη τη λειτουργία της επικοινωνίας και της γνώσης όλων των πτυχών του περιεχομένου των. Το γεγονός αυτό εκλαμβάνει τεράστιες διαστάσεις στο ζήτημα της ελληνικής χειρόγραφης παράδοσης, εφόσον μέσα από αυτήν ουσιαστικά μπορεί να γίνει αισθητή και αντιληπτή η υψηλή για τον ελληνικό και συνάμα για τον παγκόσμιο πολιτισμό αξία της. Πάνω στη βάση αυτή νοείται και η γνώμη που εκφράζει ο ειδικός επί της γραφής Καθηγητής του Κέιμπριτζ David Diringer, σημειώνοντας ότι *«Στην ιστορία της αλφαθητικής γραφής καθοριστική υπήρξε η συμβολή των Ελλήνων. Όλα τα αλφάβητα που χρησιμοποιούνται σήμερα στην Ευρώπη τελούν σε άμεση ή έμμεση σχέση με το αρχαίο ελληνικό.... Οι Έλληνες ανέπτυξαν (το αλφάβητο) σε τέτοιο βαθμό, ώστε επί τρεις χιλιάδες χρόνια απετέλεσε το πιο πρόσφορο όχημα για την έκφραση των σκέψεων και την επικοινωνία ανθρώπων όλων των φυλών, των θρησκευτικών πεποιθήσεων και των γλωσσών»*.

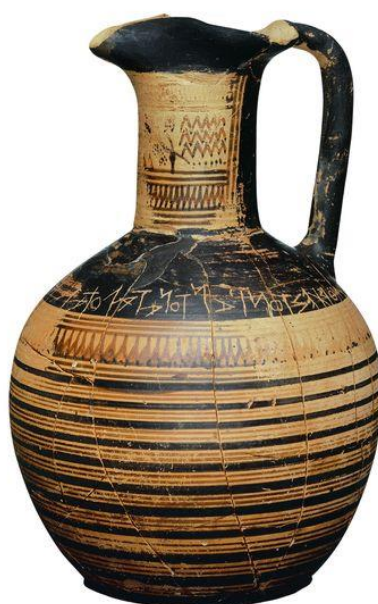
Μ' αυτούς τους ποικίλους και εξελικτικά διαμορφωμένους τύπους ο ελληνικός γραπτός λόγος, ως ελληνική σκέψη, γλώσσα και γραφή, αποτυπώνεται διαχρονικά πάνω στα χειρόγραφα, εκφράζει τα υψηλά νοήματα και δημιουργήματα της ελληνικής πνευματικής δημιουργίας σε όλες τις ιστορικές περιόδους και προκαλεί συνεχώς το πολιτιστικό, πνευματικό και εθνικό ενδιαφέρον όλων. Επιπλέον, όμως, προσκαλεί για περαιτέρω έρευνα και αξιοποίηση ίσως και άγνωστων μέχρι τώρα στοιχείων που ευρίσκονται στα Αρχεία ή δεν έχουν ούτε καν εντοπισθεί.

Η οinoχόη του Διπύλου

Μια Υστερο-γεωμετρική οinoχόη που προέρχεται από το Δίπυλο Αθηνών και χρονολογείται γύρω στο 730-720 π.Χ. Η οinoχόη εκτίθεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο .

Στον ώμο υπάρχουν δύο επιγραφές εγχάρακτες, που είναι **από τις αρχαιότερες αττικές επιγραφές**, «επί τα λαία», δηλαδή από τα δεξιά προς τα αριστερά και είναι γραμμένη σε εξάμετρο που ακολουθείται από ένα αδώνιο μέτρο.

Η μία αναγράφει «ὅς νῦν | ὄρχη|στῶν πάν|των ἀτα|λώτατα | παίζει τῷ τόδε καλμιν» και ερμηνεύεται «όποιος τώρα από όλους τους χορευτές χορεύει πιο χαριτωμένα», ενώ η δεύτερη είναι δυσερμήνευτη.

Η οinoχόη φαίνεται ότι δόθηκε ως βραβείο σε ένα παιδικό παιχνίδι που έπαιζαν οι νέοι γνωστό από την Οδύσσεια (η, 371-379) ως ουρανία. Σε αυτό οι νέοι πετούσαν την μπάλα ψηλά και ένας από του παίκτες πηδούσε για να την πιάσει στον αέρα πριν πέσει στο έδαφος. Κατόπιν οι παίκτες άρχιζαν τον χορό με αλλαγές κάθε φορά στον βηματισμό τους.